

Kommentteja tulevaisuusvaliokunnan järjestökeskustelupaperista

Jukka Hankamäki, FT, filosofi

Esitän seuraavassa arvioita eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan keskustelupaperista (19.4.2013), johon on koottu tulevaisuusvaliokunnan Kestääkö hyvinvointiyhteiskunta -jaoston kansalaisjärjestökuulemisissa esille nousseita teemoja.

Laajemman ja systemaattisemman lausunnon olen esittänyt kommentoidessani Kestääkö hyvinvointi- jaoston 22.2.2013 päivättyä keskustelupaperia.

Lainaus:

"Hyvinvointi-indikaattoreilla tarkasteltuna tilanne on vakava. Viidesosalla suomalaisista on diagnosoitu jokin psyykinen sairaus. Joka toinen suomalainen sairastuu elämänsä aikana johonkin psyykkiseen sairauteen. Kun yksi ihminen sairastuu mieleltään, niin samassa sairastuu helposti myös 2-3 muuta henkilöä (omaista) hänen ympäriltään. Asia koskee parhaillaan noin 2-3 miljoonaa suomalaista. Vuonna 1987 syntyneen kohortin pojista 38 % on tuomittu jostakin rikoksesta (kun keskiarvo on 10 %). Riski on suurempi, jos vanhemmat ovat saaneet toimeentulotukea 1990-luvulla. Pahoinvointi periytyy. Nuorten työttömyys on kasvanut 21 prosenttiin ja erityisesti nuorten miesten työttömyys on noussut jo lähes 25 prosenttiin vuoden 2013 alkukuukausina. Viidesosa suomalaisista on ylipainoisia."

Kommentti:

Psyykkisen sairastamisen runsaus on tyypillistä yhteiskunnalle, joka on täynnä vaatimuksia. Suorituskeskeisyys ja epäonnistumisista rankaiseminen koettelevat varsinkin nuoria.

Nuorten huonoa tilannetta on turha ihmetellä, sillä yhteiskunta asettaa nuoret usein mahdottomien yhtälöiden eteen. Yhteiskunnalla näyttää olevan pelkkiä vaatimuksia: kirjoita ylioppilaaksi, hanki itsellesi opiskelupaikka, suorita asevelvollisuus tai siviilipalvelus, hanki työ ja toimeentulo sekä asunto tilanteessa, jossa opintotuki ei riitä edes vuokranmaksuun saati elämiseen! Lisäksi ihmisellä on sisäisiä tarpeita, jotka liittyvät esimerkiksi seksuaalisuuteen, seurusteluun ja pariutumiseen.

Yhteiskunnasta on tehty (lähinnä taloudellisista syistä) liian vaikea paikka elää. Varsinkin noususuhdanne korostaa kovia arvoja ja luo suorituspainotteisuutta, kun taas lama tervehdyttää tilannetta tehden myös epäonnistumisista normaaleina koettuja ilmiöitä.

Nuorisorikollisuuteen pätee sama kuin kaikkeen muuhunkin rikollisuuteen: rikollisuus kasvaa kriminalisoimalla. Ei ole ihme, etteivät ihmiset kunnioita lakeja, jos ne ovat ristiriidassa heidän oikeudenmukaisuuskäsityksensä kanssa. Jos todellisuus ja lainsäädäntö ajautuvat ristiriitaan, todellisuus yleensä voittaa.

Ylipainoisuus puolestaan on tyypillinen elintaso-ongelma ja seuraus huonosta ruokailukulttuurista. Sitä lisäävät esimerkiksi kouluruoan heikentyminen ja hakeutuminen hampurilaisbaareihin. Syynä energiantarpeen täyttämiseen *junk foodilla* voi olla myös köyhyys, kun ihmiset popsivat suurravintolarasvasta ja hiilihydraateista koostuvaa ainesruokaa. Myös nuorison nettiriippuvuus ja istumatyöskentely voivat olla syitä ylipainoon. Olisi muistutettava, että on olemassa muutakin todellisuutta kuin Internetin ja tietokonepelien todellisuus.

Nuorisotyöttömyyttä puolestaan ei voida vähentää, mikäli eläkeikää nostetaan. Tavallaan työurien pidentäminen on perusteltua eläkkeiden karttumattomuuden vuoksi ja siksi, että yhteiskunta välttyisi eläkkeiden siirtymiseltä verorasitukseen. Mutta samalla nuoret

menettävät työtilaisuuksia. Tämä on huonompi vaihtoehto kuin varttuneen väen entisenlainen eläköityminen, sillä eläkeiän nostosta seuraa nuorten syrjäytymistä työelämästä.

Lisäksi niin sanotut suuret ikäluokat ovat jo työnsä tehneet ja ansionsa saaneet. Heille perustettiin työpaikkoja julkista sektoria paisuttamalla 1970-luvulla niin, että jokaiselle koulutuksesta valmistuvalle luotiin työpaikka. Nyt tämä porukka on kerännyt suuret eläkkeet, jotka 1960-, 1970- ja 1980-luvulla syntynyt sukupolvi yritetään pakottaa maksamaan. Eiköhän olisi aihetta leikata korkeita työ- ja virkamieseläkkeitä ja määrätä kaikille työelämän ulkopuolella oleville sama perustoimeentuloon juuri ja juuri riittävä summa rahaa perustulon muodossa? Näin purettaisiin eläkepommia, jota muuten ei voida purkaa millään. Rahat eivät yksinkertaisesti riitä, paitsi jos eläkekassat realisoisivat kaiken kiinteistö- ja muun varallisuutensa, mitä ne eivät tee.

Keskustelupaperissa todetaan myös, että "pahoinvointi periytyy". Tätä kuulee usein muodossa "köyhyys periytyy". On muistettava, että Suomessa periytyvät myös hyvinvointi ja varallisuus. Samalla kun nuoria patistellaan kouluihin ja töihin, maahamme on syntynyt optioilla ja kultaisilla kädenpuristuksilla rikastuneitten kerho. Heidän perillisistään on tulossa rälssisääty, jonka ei ole tarvinnut tehdä rikastuakseen mitään työtä.

Nähdäkseni on syntynyt myös pysyvästi ulkopuolisten ryhmä, joka on yhteiskunnallisen *vallanperimyksen* ulkopuolella. Ihmiset kokevat, etteivät he voi vaikuttaa oloihinsa eivätkä korjata niitä. Näin syntyy passiivis-aggressiivista yhteiskunnallista kapinointia, jonka kautta ihmiset tuhoavat itseään ja yhteiskuntaa.

Lainaus:

"Työterveyslaitoksen arvion mukaan ajautuminen ennenaikaisille eläkkeille maksaa yhteiskunnalle jopa 25 miljardia euroa eli melkein puolet valtion budjetista. Taloudellisesta näkökulmasta itsemurha maksaa yhteiskunnalle 30 000 euroa / menetetty työvuosi. Suomessa tapahtuu 954 itsemurhaa vuodessa (2011). Tämän arvioidaan maksavan Suomelle noin 7 miljardia euroa vuodessa. Riskiryhmää ovat nuoret miehet. Eikä tähän summaan ole vielä laskettu kaikkia omaisten kuluja. Inhimillisiä menetyksiä ei voi edes mitata."

Kommentti:

On kyynistä arvioida itsemurhien merkitystä euroina ja sentteinä. Itsemurha on pohjimmiltaan vapauskriisi. Juuri siksi ihmisten itsemurhahalukkuuteen ei voida juuri vaikuttaa.

Itsemurhien kieltely ja ehkäiseminen johtavat psykologisesti arvioiden niin sanottuun kaksoissidokseen (*double bind*), jossa ahdistunut ihminen saa kintereilleen vielä yhden vapautensa rajoittajan, itsemurhia ehkäisevän tarkkailijan. Tyypillinen kaksoissidos on lause "älä ole niin tottelevainen". Noudattaessaan sitä ihminen tulee olleeksi tottelevainen, ja rikkoessaan sitä vastaan hän silloinkin tulee totelleeksi normin asettajaa. Niinpä hän kokee olevansa nalkissa.

Ihmisten itsemurhahalukkuuteen ei voida vaikuttaa hallinnollisin toimin, sillä se merkitsisi puuttumista ihmisten vapauden kokemukseen. Sen sijaan itsemurhien ulkoisia syitä voidaan kyllä poistaa. Siksi itsemurhien ehkäisyyn ei tule olla vain yksilöpsykologiaa vaan sosiaalipsykologiaa, jonka mukaisesti puututaan itsemurhien yhteiskunnallisiin syihin. Ihminen, jota yhdessä yhteisössä pidetään hulluna, on toiseen ympäristöön sijoitettuna usein normaalina pidetty ja kunnioitettu kansalainen. Mielenterveys on riippuu yhteisöstä, jossa eletään.

Yksi hyvä strategia onkin monen ryhmän jäsenyys, kun taas kuuluminen vain yhteen ryhmään luo ihmisen ympärille vahvan totaliteetin. Sen sijaan moneen ryhmään kuuluva voi yhdessä

ryhmässä epäonnistuttuaan vaihtaa toiseen ja saada hyvän vastaanoton siellä. Tämä tasapainottaa elämää.

Lisäksi tärkeää on kansalaisten vertaistuki. Ihmisen on jo pedagogisestikin ajatellen kuuluttava oikeaan vertaisryhmään. Suomessa, jossa ihmiset asuvat fyysisesti kaukana toisistaan ja ovat paljon yksin myös kaupungeissa, erakoituminen on keskeinen syy vieraantumiseen, psyykkisiin häiriötiloihin ja jopa itsemurhiin.

Sosiaalitoimessa ja psyykkisessä kuntoutuksessa olisi muistettava, että ihmiset ovat usein jo valmiiksi kahleissa, julkishallinnon ja sosiaalitoimen ahdistelemissa tai asuntokeinottelijoiden ja työnantajien riistämiä. Keskeistä on, kuinka ihmisten vapautta, omatoimisuutta ja itsemääräämisoikeutta voitaisiin vahvistaa. Yhteiskunta laittaa mielenterveyspotilaan ja itsemurhaa suunnittelevan liian helposti lepositeisiin, puuduttaa aivot pillereillä ja lahottaa latvan työntämällä suun täyteen psykofarmasiaa, vaikka kyseessä on vain ihmisen halukkuus vapautua sosiaalisista sitoumuksistaan, perheestä, huonoista ystävistä, viranomaisista tai kurjista työnantajista. Kyseessä voi olla myös intellektuaalinen kriisi.

Muistan lukeneeni Kalle Achtén arvostetusta psykiatrian oppikirjasta, että "varsinkin nuorten kohdalla on usein vaikea erottaa, milloin kyse on nuoruuteen kuuluvasta kehitysvaiheesta ja milloin vakavasta mielisairaudesta". – Niinpä niin. Ongelmia lähestytään liian usein medikalisoitusti, psykiatrisesti tai psykologisesti. Pitäisi korjata ja poistaa niitä ongelmia, joiden vuoksi ihmiset potevat ahdistusta ja mielettömyyttä. Paha sanoa, mutta tätä kautta ongelmat paikantuvat usein taloudellisiin valtasuhteisiin ja rahaan ja päätyvät poliitikkojen pöydälle.

Lainaus:

"Suomen julkisen talouden kestävyysvaje uhkaa nousta viiteen prosenttiin BKT:sta (eli 10 miljardiin euroon vuodessa) vuoteen 2015 mennessä, kun valtion tulot ja menot eivät kohtaa. Vanhempi sukupolvi on syntynyt ja elänyt hyvinvointivaltiossa, jossa asiat hoidettiin veroilla. Tähän tuli 90-luvulla muutos: verovaroilla tuotettujen palvelujen hankinta ei enää toimi. Hyvinvointivaltiolla ei ole enää varaa palvelutason ylläpitämisen, palvelujen saanti vaikeutuu, kynnys nousee ja laatu laskee. Asiakkaita "luukutetaan". Vakavasti sairaan lapsen vanhemman on pakko lopettaa työt ja ryhtyä omaishoitajaksi. Viranomaisten vastaus hakemuksiin on ensin kielteinen, mutta valitusten ja oikaisupyyntöjen jälkeen myönteinen. On myös maantieteellisiä eroja: tyhjenevä maaseutu, taantuvat teollisuusalueet ja työssäkäyntialueet. Eri kaupungeista saa erilaisia palveluja. Suuri osa väestöstä uhkaa syrjäytyä hyvinvoinnista. Ihmisten luottamus poliittiseen päätöksentekoon on heikko."

Kommentti:

Olen ottanut kestävyysvajeeseen laajemmin kantaa toisessa tekstissäni kommentoidessani Kestäkö hyvinvointiyhteiskunta -jaoston 22.2.2013 päivättyä paperia.

Haluan lisätä sen, että huonontunut ei ole vain huoltosuhde, vaan myös työelämän *tuottavuus* on kehno. Suomessa tehdään siis tarpeetonta ja turhaa työtä tai työtä huonolla hyötysuhteella. Työelämässä on klappia muun muassa byrokratian ja hallinnon liiallisuuden vuoksi. Yksi keino parantaa kansantaloutta olisi *työn tuottavuuden lisääminen*, minkä ei välttämättä tarvitse merkitä "toiminnan tehostamista" eli ihmisten ruoskimista. Riittää, kunhan tehtäisiin oikeita asioita ja luovuttaisiin tuottamattomista toimialoista siirtyen uusille.

Pulaa ei ole *innovaatioista*, kuten usein väitetään, ja siksi teknisen perustutkimuksen avokätinen tukeminen on tältä kannalta turhaa. Maailma on täynnä erinomaisia keksintöjä, ja ongelma piilee vain siinä, *miten saada ne tuotantoon ja markkinoille*. Suomessa pitäisi panostaa juuri tähän, mikäli halutaan luoda yrityksiä ja työpaikkoja.

Totta on, että maaseudun tyhjeneminen on suuri ongelma, joka näkyy muun muassa kasvukeskusten kiinteistöjen hintakuplana ja tyhjenevien seutujen kiinteistöjen perusteettomana arvonnaskuna. Maaseutu kärsii köyhtymisen kierteestä ja ikääntymisestä. Maaseudulla onkin paljon työntekijöitä. Maalla vallitsevat *asenteet* ovat usein niin konservatiivisia ja kämäisiä, että nuoriso muuttaa pois maaseudulta, ja syntyy maan sisäistä pakoa kaupunkeihin. Olisi siis hyvä, jos maaseutu raikastuisi henkisesti. Muutoinhan ihmiset pitävät maaseudun rauhasta ja hiljaisuudesta, ja erämaat ovat hinnoissaan sekä maalla että kaupungeissa. Maaseudun pitäisi tiedostaa valttinsa ja hyödyntää niitä.

Kestävyyssvajeen yhtenä syynä on pidetty työikäisen väestön vähenemistä suhteessa muuhun väestöön. Ratkaisuksi on esitetty koulutetun väen maahanmuuttoa. Maahanmuutto on kokonaisuutena myös heikentänyt huoltosuhdetta ja aiheuttanut kuluja yhteiskunnalle. Kun maahanmuutonormeja kiristettiin Hollannissa ja Tanskassa, muutokset näkyivät valtiontaloudessa miljardien säästöinä.

Astrid Thorsin ministerikaudella Suomeen koetettiin houkutella määrällistä maahanmuuttoa erään ohjelman puitteissa kahdesta Pohjois-Afrikan maasta, Turkista ja Ukrainasta. Totuus on, ettei Suomessa ole, ole ollut eikä tule olemaan mitään pulaa työvoiman määrästä. Sen sijaan tietyillä aloilla on pulaa osaavista työntekijöistä. Sitä taas ei voida poistaa laivaamalla maahanmuuttajia Afrikasta. Yleensäkin työvoimakysymyksiä ei pitäisi ratkoa valtion toimin, vaan asia pitäisi jättää työnantajien ja työntekijöiden väliseksi. Tehdäkseen työtä Suomessa kenenkään ei tarvitse olla pysyvä maahanmuuttaja. Emmehän sano vierailevaa professoriakaan maahanmuuttajaksi vaan vierailevaksi tutkijaksi. Kansalaisuuden myöntämisen kynnyksiä on korotettava.

Venäläisten turistien ja maahanmuuttajien on sanottu elättävän kulutuksellaan koko Itä-Suomea. Voidaan kysyä, kuinka toivottu tällainen tendenssi todella on. Venäjä on pitänyt ulkopoliittikkansa opinkappaleena 1800-luvulta asti sitä, että se puolustaa konfliktien sattuessa myös ulkomailla oleskelevia kansalaisiaan. Krimin sota käynnistyi siitä, kun Venäjä alkoi puolustaa Osmanien valtakunnassa asuvia ortodokseja. Maahanmuutto on Suomelle myös turvallisuusriski, ja siksi sen suosimisessa tulisi olla maltillinen. Myöskään väestödiagrammeissa näkyviä pullistumia ja vääristymiä ei pitäisi yrittää korjata keinotekoisesti joillakin muilla pullistumilla ja vääristymillä.

Tuontityövoima ei ole myöskään välttämättä kotimaisen väärttiä. Rakennustyömailla suomalainen ei enää pärjää olematta itäeurooppalaisten kielten dosentti, eikä ilmiö koske vain Baabelin tornin pystyttämistä. Arvauskeskuksissa vieraita kieliä taitamaton potilas on pulassa, jos häntä vastassa on ulkomainen lääkäri. Vuosaaren uusien kerrostalojen tiilisaumat ja kaakelien laastit ovat kuin juosten kustuja, eikä sellaisia näe muualla kuin Tallinnan takapihoilla. Voidaan siis kysyä, kannattaako halvaksi koettu tuontityövoima oikeasti, varsinkin jos joku suomalainen joutuu sen vuoksi työttömäksi.

On myös kysyttävä, miksi suomalaiset eivät itse lisäänty. Yksi syy siihen on, että ihmisillä ei ole lapsiin enää varaa. Sosiaalitoimi tukee paremmin ulkomailta saapuvaa maahanmuuttajaa kuin sellaista suomalaista ihmistä, joka joutuu työttömäksi. Jos ihmisellä on jotakin vähäistä varallisuutta, kuten autonkottero, tai hän omistaa kulman velkaisesta asunnostaan, sosiaalitoimi ei tue häntä mitenkään, vaan hänelle sanotaan, että myy ja syö ensin kaikki ja hae toimeentulotukea sitten vasta. Sen sijaan maahanmuuttaja on usein valmiiksi varaton ja täyttää sosiaalilainsäädännön normit. Siksi yhteiskunta myöntää varsinkin humanitaarisin perustein saapuneille maahanmuuttajille kaiken.

Tämä herättää katkeruutta suomalaissa. Olen itse nähnyt tilanteen, jossa lastenvaunukauppaan saapuvat suomalainen ja afrikkalainen äiti. Myytävänä ovat kahdet lastenvaunut: uudet ja käytetyt. Uudet maksavat 600 ja vanhat 300 euroa. Äidit pohtivat, kummatko he ostavat. Afrikkalaisella on kädessään sosiaaliviraston maksusitoumus, ja niinpä maahanmuuttaja ostaa uutuuttaan kiiltävät vaunut yhteiskunnan avoimeen piikkiin. Suomalainen veronmaksaja tyytyy käytettyihin maksaen ostoksensa itse. – Oliko oikein?

Lainaus:

"Suurin osa kansalaisjärjestöistä toimii ennaltaehkäisyssä. Kansainvälisesti on arvioitu, että 1 dollari ennalta ehkäisyyn säästää 7 dollaria. Suomessa on vastaavasti arvioitu, että 1 euro ennalta ehkäisyyn säästää 6 euroa yhteiskunnan varoja.

Kansalaisjärjestöt toimivat myös vertaistukena sekä vaikuttajana ja asiantuntijana eri tavalla ongelmaisten ihmisten asioissa. Järjestöjen kokemuskouluttajat kiertävät kouluissa yms. paikoissa kertomassa miltä tuntuu elämä jonkin ongelman kanssa – sekä hallinnossa ja työryhmissä siitä, mitä arjessa tarvitaan. Tyypillistä toimintaa ovat myös avoimet ja suljetut vertaistukiryhmät. Järjestöllä on kokemusasiantuntemusta: tuntemusta siihen, mitä ne ihmiset ovat, jotka apua tarvitsevat. Järjestöt toimivat paikallisesti ja lähellä. Antavat ihmisyyttä, apua, ymmärrystä ja aikaa silloin kun ihminen sitä tarvitsee. Ihmiseltä ihmiselle."

Kommentti:

Köyhtyvässä valtiossa poliitikoilla on kiusaus siirtää hyvinvointivaltion palveluja järjestöille, jotka perustuvat vapaaehtoistyöhön. Tavallaan tässä on paljon hyvää, sillä talkoilla asioita voidaan auttaa paljon. Myös ongelmien ennaltaehkäisy on tärkeää.

On kuitenkin muistettava, että valtio syyttää varsin runsaasti rahaa myös järjestöille, joiden tarpeellisuus on kyseenalainen. Eivät ihmiset todellisuudessa tarvitse esimerkiksi Hengitysliittoa kertomaan tupakoinnin vaaroista. Kyllä kaikki ihmiset tietävät muutenkin, mitä tehdä, jos haluaa välttää keuhkosyövän. Maassamme on turhanpäiväisiä yhdistyksiä ja järjestöjä pilvin pimein. Ne holhoavat ihmisiä sekä kylvävät sellaisia pelkoja ja uhkia, joita muuten ei olisi. Jokainen on varmaan kuullut paikallisradiosta Suomen palontorjuntaliiton varoitukset, joilla pilataan ihmisten juhannusfiilis. Turvallisuuden hokeminen luo uhkia ja pelkoja sekä kangistaa ajattelua ja tunnekontta. Pahimmillaan se johtaa uhkien toteutumiseen, kun ihmiset pyrkivät murtautumaan ulos turvakypärien alta.

Eräs psykiatri sanoi kerran, että valistus on parhaimmillaan silloin kun se *ei lainkaan vaikuta*. Valistukseen nimittäin liittyy kielletyn hedelmän ongelma. Kun jokin asia julistetaan kielletyksi (esimerkiksi alkoholi tai huumeet), ihmisten kiinnostus herää, ja he alkavat ajatella, että täytyyhän niissä olla jotakin hyvää kun kerran viranomaiset haluavat ne kieltää!

Yhteiskuntatieteilijät ja juristit eivät useinkaan ota huomioon psykologisia näkökohtia. Omasta mielestäni sellaiset järjestöt, kuten Suomen munuais- ja maksaliitto (ajatelkaa: Suomessa on lähes jokaista sisäelintäkin varten oma yhdistys!) voitaisiin lopettaa tarpeettomina. Ne eivät paranna yhtään potilasta, ja niiden antama valistus on aivan yhtä tyhjän kanssa. Jokainen ihminen löytää tarvitsemansa informaation nykyään itse. (Todettakoon, ettei minulla ole mitään keuhkotautipotilaita, munuais- ja maksapotilaita sekä palohenkilöitä vastaan.)

Lainaus:

"Sosiaali- ja terveysala tulisi nähdä pitkäkestoisena investointina ja panostuksena tulevaisuuteen. Tutkimuksissa on todettu, että säästäminen lasten ja perheiden varhaisesta tuesta tulee kalliiksi. Esimerkiksi lasten ja nuorten psykiatrisen laitoshoidon on todettu lisääntyneen, kun kouluterveydenhuollosta ja perhe- ja kasvatusneuvoloista on säästetty. Meidän on päästävä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään. Tarvitaan malttia investoida lasten, nuorten ja perheiden ennalta ehkäiseviin palveluihin ja tukeen."

Kommentti:

Sosiaali- ja terveysalaa ei tule mielestäni nähdä "pitkäkestoisena investointina" vaan humanistisesti, filosofisesti ja psykologisesti: järjellä ja sydämellä tehtävänä työnä. Eivätkö poliitikot osaa ajatella todellisuudesta muulla tavoin kuin *investointitoimintana*, ikään kuin eduskunta olisi pankkiiriliike?

Lainaus:

"Hyvinvointiyhteiskunta ja kukoistava kansalaisyhteiskunta voivat parhaimmillaan paikata ja täydentää rahoituskriisissä olevaa hyvinvointivaltiota. Tämä edellyttää omaehtoisuutta sekä sopimuksellisuutta julkishallinnon, järjestöjen, yksityisen sektorin ja yksilöiden (kuten esimerkiksi omaishoitajien) välillä. Haasteena on julkishallinnon, kansalais- ja vertaisjärjestöjen, yritysten ja yksilöiden (esimerkiksi asiakkaiden ja omaishoitajien) yhteistyön kehittäminen ja ihmisten valtaistaminen. Tarvitaan rajapintakeskustelu sekä järjestölähtöisen toiminnan määrittely. Roolit on tehtävä selviksi. Järjestöjen, kuntien ja omaishoitajien tulisi yhdessä pohtia ja kehittää matalan kynnyksen palveluja. On kysyttävä asiakkailta mitä tarvitaan: ihmisen näköisiä palveluita."

Kommentti:

Tekstilainauksessa on paljon hallintoretoriikkaa ja sanakohinaa. En tarkoita nyt vain kukoistuksen käsitettä (kuka jaksaa aina kukoistaa?) vaan myös "omaehtoisuutta", "valtaistamista", "rajapintakeskustelua" ja "matalan kynnyksen palveluja".

Omaehtoisuus tarkoittaa kai valinnan vapautta ja valtaistaminen sitä, että poliitikot haluaisivat tunnustaa demokratiaa ja väittää kansanvallan vallitsevan. Rajapintakeskustelu tarkoittanee hallinto-organien omaa kiistelyä siitä, kenen virat ovat lakkauttamisvuorossa. Puhe matalan kynnyksen palveluista viitanee siihen, ettei lääkäriin enää pääse nopeasti, tai siihen, ettei virkamiehiä yleensä tavoita puhelimitse. Mutta hyvä, jos hyvinvointiyhteiskunta pelastuu "rajapintakeskustelun" avulla.

Lainaus:

"Vammaispalveluissa on varmistettava ja tuettava kansalaisosallisuutta siihen ryhmään (vertaisiin), johon ihminen kuuluu sekä myös arkeen. Hyvinvointi on arvostetuksi tulemista toisten keskellä. Osallistavuus, mukaan ottaminen ja turvallinen lähiyhteisö ovat tärkeitä asioita ja järjestöjen perustyytä. Kehitysvammaisten palveluissa on parhaillaan käynnissä myönteinen paradigman muutos avun objektista täysivaltaiseksi kansalaiseksi: esimerkkejä tästä muutoksesta ja uudesta asenteesta ovat esimerkiksi Pentti Kurikan nimipäivät -punkkyhtye ja Erilaiset frendit TV-sarja. Tätä kehitystä on tuettava ja vahvistettava myös työelämässä. Tällä tavalla voidaan kehittää itsetuntoa ja omanarvontuntoa (itsetuntoa lähelle kiinnittävänä voimavarana)."

Kommentti:

Vammaisista huolehtiminen on mennyt hyvää tarkoittavan edistämisen ja kehittämisen tuloksena myös liian pitkälle. Esimerkiksi rakentamismääräykset ovat nyt sellaiset, että jokaisen uuden asunnon kylpyhuoneessa ja WC:ssä pitää pystyä kääntymään pyörätuolilla. Niinpä saniteettitiloista tehdään messuhallin kokoisia, ja ne syövät kohtuuttoman suuren osan pienasuntojen pinta-alasta. Ei siis ihme, että asunnot ovat kalliita. Todettakoon taaskin, ettei minulla ei ole mitään vammaisia vastaan. On kenties hyvä, että esteettömyyttä lisätään, mutta pitääkö kaikki asunnot rakentaa vammaisasunnoiksi tai vammaisten ehdoilla, ikään kuin kaikki suomalaiset olisivat invalideja. Eikö muutama vammaisasunto jokaisessa kerrostalossa riittäisi?

Lainaus:

"Tarvitaan uusia työkaluja myös lähidemokratiaan, osallistamiseen ja valtaistamiseen: kaupunginosavaltuustoja, kansalaisraateja yms. ja jopa budjettivaltaa. Yhteiskunnallisia yrityksiä."

Kommentti:

Joku on jälleen kaivanut julkishallinnon ja kunnallispolitiikan oppikirjoissa 1970-luvulla suositut lähidemokratian ja kaupunginosavaltuuston käsitteet esiin. Pisteitä tulee vintage- ja retrohenkisyydestä!

Lainaus:

"Tarvitaan osallistumistulo tavalla tai toisella aktiiviselle kansalaiselle, joka sitoutuu johonkin asiaan, mikä tuottaa hyötyä koko kansakunnalle. Tarvitaan pitkäaikaistyöttömien aktivoimis- ja työllistämisuunnitelma. Kansalaispalkkaan perustuvissa malleissa maksetaan siitä, että ei tee työtä. Vaihtoehtona on työllistämisen kynnyksen (mm. hinnan) laskeminen sekä osallistumistulo siitä, jos toimii aktiivisesti esimerkiksi kolmannella sektorilla. Tavoitteena tulisi olla kansalaisaktiivisuuden lisääminen. Toiminta voisi olla esimerkiksi järjestöihin sidottua. Vapaaehtoiset voisivat osallistua erilaisten palveluiden tuottamiseen, kuten: koulutukseen, vertaistukeen, asiamiestoimintaan (esim. asumistukiasioissa), erilaisten kansalaisjärjestöjen kampanjoiden valmisteluun ja toteutukseen, järjestöjen ja yhdistysten hallinto- ja luottamustehtäviin, yhteisöllisten asioiden kehittämiseen, kehitysaputyöhön, kehitysmaakauppaan ja keräyksiin."

Kommentti:

Tiedän kyllä, että valtiovalta haluaisi ihmisten tuottavan "hyötyä koko kansakunnalle". Mutta mitä sanotte työttömälle insinöörille, huippukoulutetulle taidehistorioitsijalle tai lopetetun kirjaston johtajalle, joka lausuu, että "antakaa mulle 5000 euroa kuukausipalkkaa, kunnan työpaikka, kulmahuone, sihteerin ja Jaguar". Nehän ovat teilläkin! Miksi juuri poliitikot olisivat oikeita henkilöitä patistelemaan ansioituneita työttömiksi joutuneita ihmisiä joihinkin ruohonjuuritason pilipalitehtäviin mitättömällä tuloilla?

Perustuloa olen perustellut toisessa paperissani ja kirjassani *Työttömän kuolema – Johdatus uuteen työyhteiskuntaan ja työn filosofiaan* (1. painos 2005; 2. ajantasaistettu painos 2010).

Lainaus:

"Tarvitaan työtä ja ekologisesti kestävää kasvua. Työ on keskeinen keino luoda hyvinvointia: sen hyvät seuraukset sekä yksilölle että myös yhteiskunnalle. Verotusta tulisi samalla kehittää ympäristöohjaavaksi, jotta hyvinvoinnin kasvu olisi myös ekologisesti kestävä."

Kommentti:

Ympäristönormien liiallisuus on osasy syy niihin pattitilanteisiin, joissa nyt olemme. Esimerkiksi rakennusteollisuudessa otettiin käyttöön asuintalojen nollaenergialuokka, jonka mukaisesti taloista ei saisi pihistä mitään ulos. Fysikaalisesti ajatellen se on sula mahdottomuus ja edellyttää fakiirin elämää. Eräs arkkitehtituttavani laski kerran, että 350 000 euroa maksavan uuden kerrostaloasunnon hinnasta 100 000 johtuu sellaisista rakentamismääräyksistä, jotka ovat täysin turhia ja joita ilman voitaisiin elää. Tämän verran siis säästettäisiin, jos vihreästä fundamentalismista suostuttaisiin edes hivenen tinkimään terveen järjen hyväksi.

Vastaavasti Suomen liittyminen kansainvälisiin ilmastopöimukisiin on vaikeuttanut kansallisen lentoyhtiömme toimintaa, kun tuottoisat Kaukoidän ja Euroopan lennot voidaan pian tehdä Pietarin kautta. Tynnyri vuotaa siitä, mistä lauta on matalin, ja siksi päästöt pysyvät globaalisti samoina, mutta kotimainen yhtiö kärsii. Luonnonsuojelu toimiikin vain, jos normit ovat globaaleja ja niihin sitoutuvat kaikki. Myös ilmastomaksuista ja päästökaupasta pitäisi päästä tuotannonalakohtaiseen ominaispäästöjärjestelmään, jonka olen esitellyt muun muassa kotisivuillani <<http://www.hankamaki.fi/Luonto.php>>.

Ympäristöohjaava verotus on toiminut hyvin uuden autoveron muodossa, mutta ympäristöohjaavalla verotuksella valtio voi myös tappaa lypsäviä lemmiä.

Lainaus:

"Tarvitaan työmarkkinoiden joustavuutta sekä lisäksi varhainen puuttuminen marginaaliryhmiin. Työelämän huokoisuutta on lisättävä siten, että työelämään siirrytään asteittain, siihen osallistutaan pitkään, mutta huomioiden työntekijän elämäntilanne (onko huollettavia lapsia, tarvitseeko ikääntyvä sukupolvi tukea ja apua), ja siitä siirrytään pois asteittain yksilöllisiä voimavaroja huomioiden. Lisäksi on pohdittava osatyökykyä ja -aikaa. Moniulotteinen ja joustava työelämä. Jos 8 tunnin työpäivän vastakohtana on oleskeluyhteiskunta, niin näiden ääripäiden välissä on joustava, moniulotteinen työelämä."

Kommentti:

Mukavia ajatuksia. Näitä on kuultu jo puhuttaessa vuorotteluvapaasta, isyyslomasta, hoitovapaasta ja vaikka mistä. Siksi jokaisen pitäisi tietää, mitä työnantajat ajattelevat tehottomista työntekijöistä. Samalla kun työpäivää pitäisi pidentää Saksan mallin mukaan jopa 10-tuntiseksi (nykyisinkin monet ihmiset tekevät jopa 12-tuntisiä työpäiviä), ei voida puhua työajan lyhentämisestä ja työn jakamisesta useammille. Toiveet ja todellisuus eivät taaskaan kohtaa.

Tärkeä syy varhaiseen eläköitymiseen ja suoranaiseen työhaluttomuuteen on työpaikoilla vallitseva henkinen ahdinko. Työelämän mielipidevankeus on johtanut siihen, että ihminen ei voi olla työelämässä *oma itsensä*, ja siksi työskentelystä on tullut niin vaikeaa. Työelämän mielipidevankeudella tarkoitan sitä, että työntekijän pitää esiintyä ja miellyttää: hänen pitää olla työnantajansa kanssa samaa mieltä ja vaiettava poliittisesti epäkorrekteina pidetyistä mielipiteistään, vaikka ne olisivat perusteltuja ja tosia. Ihminen pakotetaan myymään itsensä työnantajille aivosolujaan, hermoverkkojaan ja synapsejaan myöten. Muuten käy ovi. Tällainen asennoituminen on tuhoisaa, sillä se myös estää luovuuspotentiaalien toteutumista. Totuus edistää elämää aina paremmin kuin valheellisuus, jolle yhteiskuntaamme on rakennettu sekä taloudellisessa että sosiaalisessa mielessä.

Lainaus:

"Työllisyysaste ja työuran pituus riippuvat myös koulutustasosta. Mitä korkeampi koulutus, sitä useammin henkilö on työllinen ja sitä pidempi työura hänellä on. Selvitysten mukaan perusasteen koulutuksen varaan jääminen leikkaa kolmanneksen työurasta. Peruskoulun päättäneiden sijoittuminen jatko-opintoihin on vaikeutunut viime vuosina. Nuorisotakuun toteutuminen edellyttää riittävästi opiskelupaikkoja ja opintojen ohjausta."

Kommentti:

Työuran pituus ja koulutustaso riippuvat toisistaan samalla tavoin kuin jäätelön syönte aiheuttaa hukkumiskuolemia. Kesällä, jolloin syödään paljon jäätelöä, esiintyy myös enemmän

hukkumiskuolemia kuin talvisaikaan, jolloin jäätelöä lipitetään vähemmän. Mutta tällainen korrelaatio on vain tilastollinen – ei kausaalinen.

Tosiasiassa peruskoulun päättäneiden kouluttamattomuus ei välttämättä ole *aiheuttava syy* työttömyyteen tai työuran lyhenemiseen alusta. Todellinen syy sekä koulu-uran että työuran päättymiseen voi olla vaikkapa nuoren päihdehuuruinen elämä.

On järjenvastaista olettaa, että myöskään pitkästä koulutuksesta seuraisi automaattisesti pitkä työura. Pitkä koulutushan lyhentää työuraa alkupäästä jopa niin tuntuvasti, että se heikentää eläkettä. Pitkälle koulutettu lääkäri saa tuloissa ja elintasossa ammattikoulua käyneen kodinkonekorjaajan kiinni vasta noin 40-vuotiaana. Näyttääkin siltä, että *pitkä koulutus* on hurja riski-investointi, joka ei kannata – ei ainakaan muilla kuin rahatieteiden aloilla, joilla juristit ja lääkärit koettavat hyötyä toisten ihmisten ongelmista.

Lainaus:

"Yksilöiden ja yhteiskunnan resilienssiä on kehitettävä. Resilienssi viittaa yksilötasolla psyykkiseen kimmoisuuteen ja sinnikkyYTEEN, eli kykyyn toipua vastoinkäymisistä ja kykyyn sietää epävarmuutta ja monimuotoisuutta. Yhteiskunnan tasolla resilienssi tarkoittaa yhteiskunnan kykyä toipua virheistä ja häiriöistä sekä kykyä oppia niistä. Esimerkki: melko hyvin lukiossa pärjännyt poika hakee muutaman kerran lääketieteelliseen tiedekuntaan, mutta ei pääse. Hän ei hae muualle ja masentuu. Viisi vuotta yo-kokeen jälkeen hän on sairaseläkkeelle. Pojan isoäiti menetti sodassa miehensä ja elätti sen jälkeen lapsensa yksinhuoltajana ja pyykkärinä ilman masennuslääkkeitä, vaikka ei varmasti ollut koko ajan kivaa. Miksi me emme enää kestä arkisia vastoinkäymisiä?"

Kommentti:

Olen samaa mieltä resilienssin tarpeellisuudesta, mutta en voi täysin torjua epäilystäni siitä, voidaanko sitä keinotekoisesti tuottaa. Jo Nietzsche taisi sanoa, että se mikä ei tapa, vain sattuu paljon. Suorituskeskeinen yhteiskunta on asettanut rimat korkealle ja pingottanut ihmiset äärimilleen.

Ihmisten kunnianhimo on tavallaan myönteinen asia, mutta eräissä tapauksissa yhteiskunnan jarruttava vaikutus on suorastaan tuhoisa. Esimerkiksi Ruotsissa ei ole lainkaan valintakoejärjestelmää, ja siksi ruotsalainen yliopistolaitos imuroi Suomesta parhailla pahveilla valmistuneet suomenruotsalaiset ylioppilaat Ruotsiin, jonne he usein myös jäävät. Ruotsinkielisiin tiedekuntiin ja Åbo Akademiin mahtuvat loput, yleensä heikompi tasoiset ylioppilaat.

Myöskään Ranskassa ei tunneta giljotiinin lonksahdusta muistuttavaa *numerus claususta* lainkaan, vaan karsintaa suoritetaan ensimmäisten lukuvuosien aikana, mikäli ei edisty opinnoissaan. Tämä taas ohjaa opiskelemaan vastuullisesti, ja siksi karsiutuminen ei ole kovin yleistä. Järjestelmä toimii hyvin, eikä nuorten innostusta kuuleteta alkuunsa. Toisaalta epäonnistuessaankin ylioppilas on saanut kokeilla siipiään tieteen piirissä, eikä mitään jää menetettynä mahdollisuutena hampaan koloon.

Ongelmana näyttää taaskin olevan suomalaisen yhteiskunnan byrokraattisuus ja viranomaisvalta, joka näkyy edelleen myös yliopistoissa.

Lainaus:

"Kuntien sosiaali- ja terveystalvet tulisi sertifioida, jotta alueet eivät erilaistuisi. Silloin kun järjestöt tai yksityinen sektori täydentää julkisia palveluja, tulisi myös näiden toiminta sertifioida ja varmistaa palvelun taso. Palvelun ei pitäisi riippua siitä missä asuu."

Kommentti:

Tämä näyttää tulevan suoraan jonkin sertifikaattipuolueen ohjelmasta. Tosiasiassa kuntien talousahdinkoa ja palvelujen puutetta ei voida korjata valtion antamalla julistuksilla. Nyt valtio säättää kunnille tehtäviä ja antaa ihmisille siten "takuut" hyvistä sosiaali- ja terveystalvveluista, mutta kenelläkään ei näytä olevan vastausta siihen, mistä kunnat löytävät rahat näiden vaatimusten toteuttamiseen. Kunnanjohtajat ovat onneksi varsin hyvin palkattuja, joten he varmaan selviävät tässä vaikeassa *sandwich*-tilanteessa, jossa heitä lähestyvät eri puolilta sekä valtio että kuntalaiset.

Lainaus:

"Oikea ajankohta avulle on todella tärkeää. Parhailaan on liian lyhytaikaista apua - yksi tapaaminen ei riitä."

Kommentti:

Olen eri mieltä. Kannatan pitkiin konsultaatioihin ajautumisen sijasta nopeaa pika-apua, erilaisia lyhytterapioita ja -ratkaisuja, joiden kautta voidaan välttää asiakkaiden päätyminen riippuvaisiksi esimerkiksi sosiaali- tai terveystalvveluista.

Lainaus:

"Omaishoitajien asemaa tulisi parantaa. Erityisesti tarvitaan apua pienten paikkakuntien mielenterveyspotilaiden lapsiomaisille (perheille, joissa vanhemmat sairastuneet), jotta lapset eivät syrjäydy."

Kommentti:

Tästä paperista käy paikka paikoin ilmi lohduton voivottelu, ikään kuin kaikki suomalaiset olisivat henkisten tai fyysisten kainalosauvojen tarpeessa. Eräs esimerkki on tässä. Onko Suomi muuttunut karnevaaliksi, jossa kukaan ei enää osaa mitään, ja aikuiset tarvitsevat lapsenvahteja enemmän kuin lapset itse?

Lainaus:

"Voidaanko sosiaali- ja terveystalvvelun palvelut (tai jotkin niistä) irrottaa hankintalain piiristä? Haasteena on turvata lähidemokratia ja -palvelut sekä ihmislähtöiset palvelut, kun/jos palveluista on tulossa liiketoimintaa."

Kommentti:

Hankintalaki on samassa asemassa kuin valtion omistajuutta säätelevä laki. Molemmat estävät järkipärisen toiminnan Suomen ja suomalaisten ihmisten omaksi eduksi, toisin sanoen protektionismin. Molemmat lait ovat "Made in EU".

Vastaukseni on, että sosiaali- ja terveystalvvelun palvelut voitaisiin irrottaa hankintalain piiristä niin kuin kaikki julkinen investointitoiminta, joka tukee suomalaisten ihmisten omaa työllistymistä, lähialueiden elinkeinoja ja ansionhankintaa.